Güney Kültür Dergisi
6. sayı: 5; 7-8

Prof. Dr. Tahir BALCI (*)

• Eğitim sistemimizin en büyük kusuru, bilişselliği gözardı etmesi ve öğrenmeyi ezbercilikten ibaret olan davranışçılığa dayandırmasıdır.

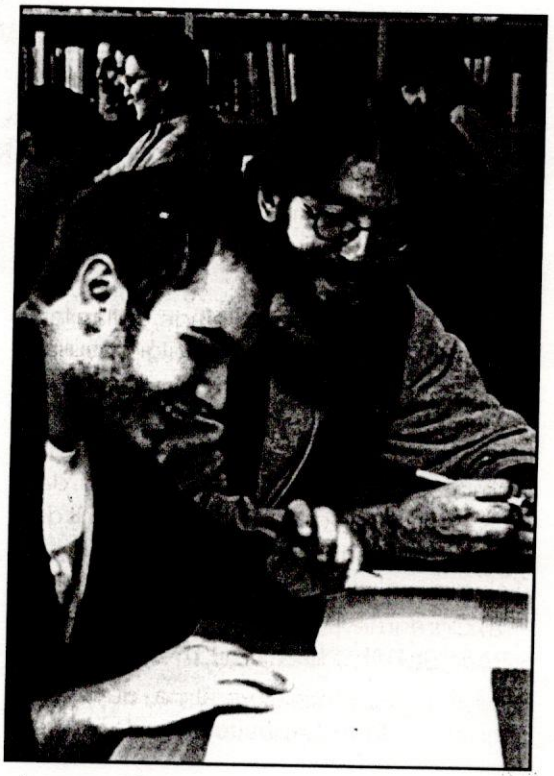
• Eğitim-öğretimin temel öğeleri: öğrenci, öğretmen, yöntem, konu, çevre amaç ve araçlardır. Bu öğeler birbiriyle sürekli bir etkileşim içindedir.

Eğitim kavramı üzerine

Eğitim, insanın doğmasıyla birlikte başlar; aile, okul, meslek vb. her ortamda onunla iç içeyiz. Eğitim sadece gördüklerimize ve duyduklarımıza öykünmekten ibaret bir kopyalama davranışı değil, algıladıklarımızı kendi zihin gücümüzle işleyerek yeni bilgiler, beceriler, eylemler ortaya koymamızı sağlayan üretimsel bir süreçtir. Bu süreç, yaşamla birlikte biter ve oluşumu, gelişimi ve değişimi zorunlu kılan bir dinamizmi ifade eder.

Eğitimin en önemli işlevi kişiyi nesne olmaktan çıkarıp "özne" yapması, özgürleştirmesi, toplumsallaştırması, ekonomik ve politik üretim sürecine katması, bireysel ve toplumsal sorumluluk kazandırmasıdır.

Gerek okul içi gerekse okul dışı eğitimin en önemli işlevlerinden birisi de uzun vadede kültürler arası iletişimi ve paylaşımı sağlamak, önyargıları yıkmak, hoşgörü ortamı oluşturmak, kısacası birleştirici olmaktır.

EĞİTİM VE ÖĞRETİMİN KALİTESİ

Uluslararası Çalışma Örgütü ILO bir ülkedeki insanların yaşam standardını şu ölçütlere göre belirlemektedir:

Sağlık ve nüfus, gıda ve beslenme, çalışma koşulları ve istihdam durumu, genel istem ve tasarruf, ulaşım, barınma, giyim, boş zamanı değerlendirme, sosyal güvenlik, özgürlük, eğitim ve öğretim.

Geniş açıdan baktığımızda, sayılan bütün etmenlerin en önemli belirleyicisinin eğitim ve öğretimin kalitesi olduğunu anlamak güç değildir.

Eğitim ile öğretim ayrı şeylerdir. Günlük yaşamda çoğumuz, "Okumuş ama adam olmamış" demeyi gerektiren durumlarla karşı karşıya kalmışızdır. Bu sözü söylemeyi gerektiren şey, söz konusu kişinin ezbere kitap bilgisi edindiğini; ancak öğrenme sürecini üretme, özgürleşme, başkalarını sevme ve sayma eylemine dönüştüremediğini anlatır.

İnsanın her türlü davranış ve eylemi eğitim sonucu oluşmayabilir. Örneğin açlık durumunda beslenme, idrar yapma, cinsel gereksinim, yorgunluk, uyku, gülme, ağlama, mutluluk, üzüntü gibi tepkiler tümüyle içgüdüsel olabilir ve eğitim gerektirmez.

Ancak, kültürlenme süreci bu temel gereksinme ve tepki türlerinden ibaret değildir.

Kültürlenmenin en önemli niteliği amaçlılıktır. "İnformal" diye nitelediğimiz ve gözlem ile öykünmeye dayanan, kendiliğinden doğal olarak oluşan eğitimin yanında bir de formal eğitim vardır ki; bu, birbirini izleyen amaçlı öğrenme ve öğretme olayları zincirinden oluşur. Belirlenen amaçlara ulaşılması için eğitimin içeriği, yöntemi, araçları belirlenir.

EĞİTİM VE ÖĞRETİM SEÇİMİ

Eğitim-öğretim sürecinin en son ve en önemli halkalarından birisi, amaçlara ulaşılıp ulaşılmadığını görmeye yarayan "değerlendirme"dir.

Değerlendirmenin en klasik biçimi sınavlardır. Ancak çağdaş eğitimde bu değerlendirme biçimi özellikle ilk ve ortaöğretimde yerini eğitim ve öğretim sürecinin ürünlerinin doğrudan gözlemlenmesine bırakmaya başlamıştır. Yani öğrencinin doğal ders ortamındaki davranışları, eylemleri, çalışmaları onun başarı düzeyinin göstergesi olarak kabul edilir.

Öğrenilen bilgi, gerektiğinde kullanılabilen bilgidir. Bunun dışındaki bilgi koşullanmaya ve öykünmeye dayanır; öğrenileni dönüştürme, yeniden bilgi ve düşünce üretme olanağı vermez. Eğitim-öğretimin en önemli koşullarından birisi olan "kalıcı davranış değişikliği" de sağlamaz. Bu yüzden eğitim modellerinin seçiminde birbirine zıt iki akımın çatıştığını görürüz:

a) Öğrenmeyi gözlemlenebilir kalıcı izlerle ölçen davranışçılık akımı;

b) Anlama, üretme, yaratma, duyuş gibi içsel etmenlerin kapasitesinin değişmesi olarak gören

bilişsel akım.

Eğitim sistemimizin en büyük kusuru, bilişselliği gözardı etmesi ve öğrenmeyi ezbercilikten ibaret olan davranışçılığa dayandırmasıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Blaettner, Fritz: Geschichte der Paedagogik. Heidelberg, 1956.

Büyükkaragöz, Savaş/Çivi, Cuma: Genel Öğretim Metotları. İstanbul, 1997.

Coşkun, Hasan: Eğitim Teknolojisi Açısından Kültürlerarası Eğitim. Ankara, 1996.

Fidan, Nurettin: Okulda Öğrenme ve Öğretme. Ankara, 1986.

Mutlu, Latif: Eğitim Düşünceleri. Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim. İstanbul, 1997.

İLKELER

Eğitim-öğretimin temel öğeleri -yukarıda da değinildiği gibi- öğrenci, öğretmen, yöntem, konu, çevre amaç ve araçlardır. Bu öğeler birbirleriyle sürekli bir etkileşim içerisindedir. Eğitim–öğretimin verimi, bu etkileşimin niteliğiyle doğru orantılıdır.

Eğitim–öğretim olay ve durumların birbirini gelişigüzel izlemesiyle değil, belli ilkeler çerçevesinde gerçekleşir.

Bu ilkeler özetle şunlardır:

a) Kişiye görelik: Eğitim öğrenci odaklı olmalıdır; her şey öğrencinin ilgisi, yetenekleri, gereksinmeleri göz önünde bulundurularak planlanır.

b) Yaşamsallık: Eğitim, öğrenciyi bilgiyle boğma işlemi değil, onu yaşamda karşılaşacağı sorunları çözmeye hazırlayıcı bir işlev görmelidir.

c) Edimsellik: Ezbere değil, yaparak öğrenme esas alınmalıdır. Ancak "bizzat yapılan" şey öğrenilir, kalıcı olur, gerektiğinde tekrar kullanılır.

d) Tutumluluk: En kısa zamanda, en az güç harcayarak en iyi sonuca ulaşılması demektir.

e) Güncellik: Ders konularıyla yaşamda varolan olay ve sorunlar arasında köprü kurulmasıdır. Yapay değil, doğal öğrenme koşullarının ve yöntemleri izlenmesidir.

f) Açıklık: En çok bilgiyi en az söz(cük)le, en anlaşılır bir biçimde ve olanaklı olduğunca çok duyuya hitap ederek sunmak.

g) Somutluk: Açıklık ilkesinin bir devamı olarak anlayabileceğimiz bu ilkeye göre somuttan soyuta bir öğrenme süreci izlemek gerekir. Öğrencinin yaşı da göz önünde bulundurularak duyularla algılanabilen şeyler daha önce öğretilir.

h) Bilinmişlik: Bilinen şey zihnimizde bir temel oluşturur. Yeni bilgiyi bu temelin üzerine oturtmak daha kolaydır.

i) Yakınlık: Konu seçiminde bulunulan yer ve zamandan başlayarak bilgi ufkunu genişletmek demektir.

Bu konu çerçevesinde ele alınabilecek eğitim-öğretim strateji ve teknikleri, eğitim yöntemleri, eğitim teknolojileri, ölçme-değerlendirme, eğitim programları ve öğretimin planlanması gibi birçok konu vardır. Ancak bunların hepsine değinmek bu kısa yazının amacını aşacaktır.

(*) ÇÜ Eğitim Fakültesi